

”Vi vill bidra till det omätbaras renässans”

Hur argumenterar man för estetiskt hållbara värden – och kan man sätta ett pris på dem? SLU har genomfört en rad workshoppar med allt från arkitekter till beställare för att diskutera begreppet ”estetisk hållbarhet” inom landskapsarkitektur. Nu vill man gå vidare med ett forskningsprojekt.

TEXT & FOTO **PETER WILLEBRAND**

Projektledare för pilotstudien *Estetisk hållbarhet* är Vera Vicenzotti, lektor i designteori på SLU.

– Förenklat kan man definiera estetisk hållbarhet som när objekt och miljöer blir betydelsefulla för oss. Då vårdar vi dem, livslängden förlängs och behovet av nyproduktion minskar, sammanfattar hon.

Begreppet utgår från finländska forskaren Sanna Lehtinens teorier inom så kallad omgivningestetik.

– Ett hållbart samhälle nås inte ”bara” genom ökad kunskap om ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Det behövs även kunskap om estetiska värden och upplevelsevärden.

Samtidigt skulle man kunna invända att alla typer av arkitektur strävar efter en estetisk hållbarhet.

– Absolut! Att integrera funktion och form är en av arkitekternas kärnkompetenser, vilket har blivit väldigt tydligt under våra workshoppar. Men det har också blivit tydligt hur svårt det är att värna arkitektonisk kvalitet i utdragna planeringsprocesser. När arkitekten ritar står kvalitet i fokus, men under projektets gång kan det upplevas svårt att argumentera för kostnaderna.

– Men estetisk hållbarhet är bara ett av flera sätt att förstå estetikens betydelse för arkitekturen. Utgångspunkten är brukaren, och för att skapa en estetik som man vill värda krävs ofta omfattande estetisk kunskap och erfarenhet av att skapa objekt eller miljöer.

Vera Vicenzotti väljer medvetet att inte ge några exempel på arkitektur som lever upp till begreppet estetisk hållbarhet.

– Vi är inte stilpoliser, vi tror på arkitektkårens förmåga att hitta estetiskt hållbara lösningar med olika material, former, proportioner etcetera. Det är inte heller alltid den yttre formen som är av intresse. Djupgående estetiska värden som är kopplade till minnen och kulturella kontexter kan spela stor roll för den estetiska uppskattningen och hållbarheten.

Inom svensk stenindustri används ofta just kombinationen estetiskt och hållbart för att beskriva naturstenens egenskaper jämfört med andra material.

– Argumentets kärna för användning av sten ligger helt i linje med tankarna bakom ”estetisk hållbarhet”. Däremot är det inte självklart att något som är hållbart även är estetiskt. Och tvärtom: en estetiskt tilltalande utformning är inte en garanti för ett hållbart objekt. Många faktorer påverkar. Det handlar återigen om att skapa en betydelse för betraktaren och brukaren som blir till en vilja att ta hand om och vårda objektet.

I många sammanhang uppfattas ”estetiskt” ofta som ett subjektivt begrepp, som får stå tillbaka för andra begrepp som kan kvantifieras i till exempel upphandlingar.

– Ja, och det är lätt att tro att det skulle vara en bra idé att hitta sätt att kvantifiera arkitektonisk kvalitet och estetiska värden. Men enligt oss fungerar inte en kvantifiering av estetiska värden. Metoder och ansatser som hävdar annat mäter inte till exempel hur elegant, vackert eller sublimt ett projekt är. I stället mäts så kallade approximeringar, till exempel hur väl lämpat ett landskap är för rekreation, hur många besökare en park har och hur länge folk stannar, hur mycket pengar folk är beredda att betala för att bevara en byggnad eller en viss upplevelse. Allt kan

”Vi vill att projektet ska bidra till en kultur där estetiska frågor artikuleras och diskuteras kunskapsbaserat.”

vara intressant, men det mäter inte estetiska värden, säger Vera Vicenzotti.

– Vi föreslår en annan väg och vill bidra till det omätbara renässans, en parafra på en av Jonna Bornemarks (svensk filosof och författare, reds. anm.) boktitlar. Det är en övertygelse som alla i projektet har delat: vägen framåt är inte att kvantifiera det omätbara, utan att skapa förståelse för värdet av det omätbara.

Vera Vicenzotti betonar också att det finns en risk att ett begrepp som estetik polariseras när det kopplas samman med olika typer av nyttoperspektiv.

– Rörelser som till exempel Arkitekturupproret visar behovet av diskussion och argumentation om estetikens roll i utformning och planering av våra städer och landskap. Det är bra med engagemang men diskussionerna måste vara nyanserade och sakliga, inte polemiska och endimensionella. När vi kan diskutera estetiska frågor på ett bra sätt, kan vi även ta oss an knepiga frågor som: Vem ska bidra med vad till utformningen av offentliga platser? Hur kan arkitekternas kompetens utnyttjas i demokratiska sammanhang? Hur blir parker, platser i staden och landskap attraktiva, hållbara och socialt rättvisa?

Arkitekturen speglar alltid sin samtid. Riskerar inte den att bli mer konservativ om det ställs vissa krav på estetisk hållbarhet?

– Jo, om man med ”estetiskt hållbart” förespråkar en viss arkitektonisk stil, som till exempel klassicismen. Men för vårt sätt att använda begreppet är stilfrågan irrelevant. Däremot är vad som skapar estetiskt värde för människan, både på kort och lång sikt, högst relevant och bör diskuteras och undersökas ytterligare.

– Vi vill att projektet ska bidra till en kultur där estetiska frågor artikuleras och diskuteras kunskapsbaserat. Det homogenerar inte arkitekturen. Det finns alltid olika idéer och lösningar för olika arkitektoniska situationer som leder till olika estetiska uttryck.

Pilotstudien, med deltagare från Landskapslaget, Nordr och Uppsala kommun, har identifierat ett antal frågor att ta vidare i ett fortsättningsprojekt, som först ska utvärderas. En konkret fråga är hur estetisk hållbarhet kan användas i praktiken i samband med upphandlingar.

– Ett fortsättningsprojekt skulle kunna bemöta den bristfälliga förmågan att verbalisera estetiska frågor. Eller göra en kritisk sammanställning av forskningen kring varför det är viktigt att ta större hänsyn till estetik och arkitektonisk kvalitet. ■